

ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ КОМУНІКАЦІЙ
ТА ПОЛІТИЧНОГО АНАЛІЗУ

**СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ В
КОНТЕКСТІ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ:
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ І ГЛОБАЛЬНИЙ РІВНІ**

Збірник матеріалів Інтернет-конференції
(Луцьк, 19 травня 2023 р.)

ЛУЦЬК-2023

УДК 355.451:327.(4)-049.5

С 83

Стратегічні комунікації в контексті безпекової політики: європейський і глобальний рівні: матеріали Інтернет-конференції / за заг. ред. Н. Карпчук. – Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2023. – 129 с.

*Рекомендовано вченою радою факультету міжнародних відносин
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 10 від 24 травня 2023 р.)*

Рецензенти:

Тетяна Сидорук – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин, Національний університет «Острозька академія» (м. Острог).

Наталія Романюк – кандидат географічних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та регіональних студій, експерт проектів Жана Моне, Волинський національний університет імені Лесі Українки

Матеріали інтернет-конференції опубліковано в рамках реалізації проекту
ERASMUS+ JEAN MONNET MODULE
«Стратегічні комунікації ЄС: протидія деструктивним впливам»
№ 101047033 – EUSCCDI – ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH

Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише авторам і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури (ЕАСЕА). Ні Європейський Союз, ні ЕАСЕА не можуть нести за них відповідальність.

Представлені матеріали включають тези доповідей, що розкривають політичні та безпекові аспекти стратегічних комунікацій на європейському та глобальному рівнях, проблеми протидії деструктивним інформаційно-психологічним впливам, зокрема в умовах російсько-української війни 2022-2023 рр. Збірник матеріалів є корисним для науковців, викладачів, студентів, представників органів державної влади та інститутів громадянського суспільства, які цікавляться питаннями стратегічних комунікацій.

Матеріали подано в авторській редакції

© ВНУ імені Лесі Українки, 2023
© Колектив авторів, 2023

Оксана Кундеус, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин, Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне, Україна)

СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Стратегічні комунікації належать до інноваційних інструментів зовнішньополітичної діяльності ЄС, що спрямовані на взаємодію у форматі як стратегічного партнерства з міжнародними акторами, так і для регіонального співробітництва з європейськими країнами. Координація стратегічних комунікацій на рівні ЄС передбачає послідовний та ефективний процес впровадження зовнішньополітичних ініціатив відповідно до заявлених пріоритетів інтеграційного утворення. Зауважимо, що стратегічні комунікації як в безпековому, так і в зовнішньополітичному аспектах ґрунтуються на вивченні актуальних проблем, аудиторії, з якою відбувається взаємодія, а також підготовлених повідомлень. У цілому можна відзначити, що аналітики та експерти в сфері комунікацій, які володіють регіональними культурними та мовними навичками, відіграють важливе значення щодо забезпечення ефективності стратегічних комунікацій⁵³.

Європарламентом прийнято резолюцію, в якій визначено змістовні характеристики стратегічних комунікацій: 1) стратегічність, тобто формування сприятливого інформаційного середовища на основі поєднання таких аспектів комунікації, як визначення порядку денного, оптимізація діяльності ЗМІ та експертів-аналітиків у сфері мас-медіа; 2) координація зусиль і визначення процедури реалізації комунікативної політики в інтересах ЄС; 3) синхронізація політико-практичного та оперативного рівнів імплементації⁵⁴.

⁵³ Сидоренко І. С. Стратегічні комунікації ЄС. *Міжнародні відносини Серія "Політичні науки"* (спецвипуск) 17 (2017), URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/issue/view/194

⁵⁴ Strategic Communications and National Strategy. *Chatham House Report. September, 2011.* P. 4, URL: <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/r0911stratcomms.pdf>

Згідно з висновками дослідників Королівського інституту міжнародних відносин (Chatham House), що були оприлюднені у звіті «Стратегічні комунікації та національна стратегія» від 2011 р., стратегічні комунікації «складаються з чотирьох основних компонентів: інформаційні операції, психологічні операції,

публічна дипломатія та громадські дії. Ці компоненти, – зазначається у звіті, – мають спільні риси. По-перше, це необхідність інформувати, впливати та переконувати аудиторію всередині країни та за кордоном, враховуючи усі настрої громадськості. По-друге, – потреба в координації між урядами, щоб запобігти тому, що армія США називає «інформаційним братовбивством». По- третє, необхідність стратегічної комунікації сама по собі залежить від здатності повідомляти про дії усім дотичним та зацікавленим аудиторіям і забезпечувати доступність самих дій, які за природою доповнюють та підтримують стратегічні комунікації». Самі ж стратегічні комунікації у звіті визначаються як «систематичні, узгоджені, послідовні та ефективні дії, що здійснюються на тактичному та оперативному рівні, сприяють розумінню цільової аудиторії і визначають, які канали більше підходять для розповсюдження певних типів поведінки»⁵⁵.

«Стратегічні комунікації, – записано у Глобальній стратегії, – передбачають здійснення інвестиції в громадську дипломатію в самих різних сферах, щоб налагодити контакти між зовнішньою політикою ЄС і громадянами і краще інформувати наших партнерів про проведену політику. Підвищення узгодженості і швидкості обміну інформацією про принципи і дії, оперативне спростування дезінформації, забезпечення відкритості і вимогливості медіа середовища всередині і за межами ЄС, працюючи як з місцевими гравцями, так і через соціальні медіа»⁵⁶.

Європейську службу зовнішніх справ ЄС, яка підпорядковується Високому представнику ЄС з питань зовнішньої та безпекової політики та здійснює зовнішньополітичну діяльність від імені інтеграційного об'єднання, було запроваджено у 2010 р. З огляду на те, що сучасна діяльність Представництв ЄС закордоном спрямована на розробку програм у сфері комунікації та інформації з метою зміцнення позитивного сприйняття ЄС на міжнародній арені. У цьому контексті важливі рекомендації щодо пріоритетних напрямів розвитку інформаційної сфери ЄС були запропоновані в рамках дослідження «Аналіз сприйняття ЄС та європейської політики за кордоном» (2015 р.) в умовах формування оновленої глобальної стратегії ЄС. Зокрема, передбачається

удосконалення інструментарію в сфері публічної дипломатії для забезпечення зовнішньополітичних цілей ЄС на рівні представництв у третіх країнах; формування системи моніторингу інформаційно-просвітницької діяльності ЄС за кордоном; розвиток цифрової дипломатії, що включає удосконалення технічного забезпечення представництв ЄС та підвищення кваліфікації співробітників в сфері комунікацій; організація обміну досвідом представництв ЄС за кордоном із залученням масмедіа, представлення експертної інформації про подолання європейських криз та активізацію діяльності в соціальних мережах⁵⁷.

У березні 2015 р. Європейська Рада доручила Високому представнику у співпраці з інституціями ЄС та державами-членами представити План дій щодо стратегічної комунікації (Висновки Європейської Ради, 19 та 20 березня 2015 р.). План дій щодо стратегічної комунікації, представлений у червні 2015 р., має три основні цілі:

- ефективне спілкування та просування політики ЄС щодо Східного сусідства;

⁵⁵ Терещеня О. В. Стратегічні комунікації у науково-теоретичному дискурсі. *Communications and communicative technologies*. 2020, Вип. 20. С. 116-121. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/cctech_2020_20_19.

⁵⁶ A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy. URL: https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/EUGS_0.pdf

⁵⁷ Сидоренко І. С. Стратегічні комунікації ЄС. *Міжнародні відносини Серія "Політичні науки"* (спецвипуск) 17 (2017), URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/issue/view/194

- зміцнення загального медіа-середовища у країнах Східного сусідства й країнах-членах ЄС, включаючи підтримку свободи мас-медіа й зміцнення незалежних медіа;
- покращення спроможності ЄС прогнозувати, вирішувати та реагувати на діяльність з дезінформації, яку поширюють зовнішні суб'єкти⁵⁸.

Європейська служба зовнішніх зв'язків зорієнтована на діяльність східних і арабських центрів стратегічних комунікацій, особливістю яких є цілеспрямованість на відповідні цільові групи. Задля цього передбачається оптимізація використання лінгвістів, які, вільно володіючи відповідною мовою, не є членами ЄС і соціальних медіа-фахівців, та, не будучи членами ЄС, повинні контролювати інформацію і забезпечувати чітко спрямовану комунікацію та забезпечувати оперативне реагування на дезінформацію. Окрім того, держави-члени ЄС, щоб викрити гібридні загрози, повинні розробити координаційні механізми стратегічних комунікацій для здійснення трактування і обліку дезінформації. З цією метою акцент у стратегічних комунікаціях має ставитись на

використанні переважно медіа, як традиційних – друковані ЗМІ, візуальні та аудіо медіа, так і Інтернет-ЗМІ та соціальні мережі.

В ЄС планується та здійснюється активізація зусиль зі стратегічних комунікацій і з питань колективної європейської безпеки в тісній співпраці з НАТО. Тобто відбувається чітка координація стратегічних комунікацій ЄС та Альянсу для боротьби з дезінформацією і гібридними загрозами, зокрема з Центром НАТО в Ризі⁵⁹.

У Спільній рамочній програмі ЄС щодо протидії гібридним загрозам від 6 квітня 2016р., зазначалося, що винуватці гібридних загроз можуть систематично поширювати дезінформацію, в тому числі в рамках цілеспрямованих кампаній в соціальних мережах, прагнучи радикалізації осіб, щоб дестабілізувати суспільство і контролювати політичні наративи. Здатність реагувати на гібридні загрози, використовуючи звукові стратегії стратегічної комунікаційної має важливе значення. Забезпечення швидких фактичних відповідей і підвищення рівня поінформованості громадськості про гібридні загрози є основним фактором для створення соціальної стабільності⁶⁰.

Саме у зв'язку з цим було створено регіональні групи зі стратегічних комунікацій, які працюють за різними організаційними принципами.

⁵⁸ Карпчук Н.П. Стратегічна комунікація ЄС як засіб у боротьбі з дезінформацією. *Політичне життя*, № 1, 2019, URL: <https://jpl.donnu.edu.ua/index.php/pl/article/view/6431>

⁵⁹ Сивак Тетяна. Міжнародний досвід формування стратегічних комунікацій. *Актуальні проблеми державного управління* Том 2 № 78 (2019), URL: <http://uran.oridu.odessa.ua/article/view/179084>

⁶⁰ Тихомирова Є. Стратегічні комунікації як один з пріоритетів глобальної стратегії зовнішньої політики і безпеки ЄС. *Міжнародні відносини Серія "Політичні науки"*, 14 (2017), URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/issue/view/175

- Арабський СтратКом – (Arabic StratCom Task Force) спрямований на регіон північної Африки;
- Консультативна група стратегічних комунікацій по Сирії (Syria Strategic Communications Advisory Team);
- Оперативна робоча група зі стратегічних комунікацій СтратКом-Схід (East StratCom Task Force)⁶¹.

Арабські стратегічні комунікації ЄС спрямовані на регіон північної Африки, що обґрунтовано наявністю трьох причин, що пояснюють значну фінансову підтримку стратегічних комунікацій в цій частині Європи:

По-перше, через велику кількість біженців в Європейський Союз і

підвищення активності правих екстремістських угруповань на всій території ЄС і терористичні атаки на території Європи серйозно постраждали відносини Європи з мусульманським співтовариством.

По-друге, терористичні групи, такі як ДАІШ є не тільки джерелом нестабільності в арабському світі, але їх здебільшого агресивна ідеологія призвела до радикалізації багатьох європейських громадян, а теракти в низці європейських столиць продемонстрували, що протидія терористичній пропаганді стала головним елементом європейської реакції.

По-третє, в рамках цих зусиль, ЄС повинен гарантувати, що він також звертається до першопричин радикалізації в третіх країнах і більш ефективно передає ці зусилля⁶².

Функції другої групи зводяться до вироблення рішень не тільки щодо Сирії, але й з протидії ісламській радикалізації. Консультативна група по Сирії довела свою успішність у створенні мережі держав-членів, які застерігають своїх громадян від подорожей до Сирії, де вони можуть приєднатися до терористичних груп.

Європейські дослідники вважають що стратегічні комунікації Росії є складними, як з точки зору ідей так і інститутів. Саме тому Європейською службою зовнішніх зв'язків була створена СтатКом Схід, яка включає штатних працівників, відряджених з інститутів ЄС або держав-членів, більшість з яких володіє російською мовою⁶³.

В оглядах 2018 р. проведено ретельний аналіз кремлівської дезінформації, зорієнтованої на формування викривленого образу ЄС. Підкреслено, що прокремлівська кампанія з дезінформації має одну стратегію: незважаючи на різноманітність повідомлень, каналів, інструментів, рівнів, амбіцій і тактичних цілей, і незважаючи на швидку спроможність адаптуватися, стратегічна мета одна – послабити Захід і зміцнити Кремль. З

⁶¹ Стратегічні комунікації. Підручник. Київ: Вадекс, 2019. 446с. (с. 199).

⁶² Сивак Тетяна. Міжнародний досвід формування стратегічних комунікацій. *Актуальні проблеми державного управління* Том 2 № 78 (2019), URL: <http://uran.oridu.odessa.ua/article/view/179084>

⁶³ Стратегічні комунікації. Підручник. Київ: Вадекс, 2019. 446с. (с. 203).

цією метою здійснюють диверсифікацію повідомлень – для росіян і для неросіян, для неросіян у різних частинах світу. Російські пропагандисти розробляють різні послання не тільки для різних регіонів, але й для різних соціально-економічних груп, виходячи з їхнього віку, освіти, доходів, статусу й професії. Повідомлення, яке використовують для впливу на дипломата, не матиме успіху у студента або пенсіонера, і навпаки. Дезінформація для короткострокового впливу на людей, які беруть участь у процесах прийняття рішень, буде відрізнятися від повідомлення, що намагається впливати на більш широку громадську думку в довгостроковій перспективі⁶⁴.

Отже, європейський політикум вважає, що стратегічні комунікації стають важливим інструментом досягнення спільних цілей європейської зовнішньої та безпекової політики. Тому політичні цілі ЄС щодо Східного партнерства спрямовані на побудову демократії, процвітання, стабільності та посилення співробітництва на основі взаємних інтересів та зобов'язань, а також підтримки процесу реформування східноєвропейських країн-партнерів.